

درس خارج فقه، مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: تتمه احکام غسل

موضوع جزئی: حکم اجتماع اغسال متعدده بر مکلف

سال تحصیلی: ۱۴۰۲-۱۴۰۱

تاریخ: ۱۵ آبان ۱۴۰۱

مصادف با: ۱۱ ربیع الثانی ۱۴۴۴

جلسه: ۲۴

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

مرحوم سید (ره) در ادامه مسأله ۶۹۸ نوشته است: «و إن نوى واحداً منها و كان واجباً كفى عن الجميع أيضاً على الأقوى و إن كان ذلك الواجب غير غسل الجنابة و كان من جملتها، لكن على هذا يكون امثالاً بالنسبة إلى ما نوى و أداء بالنسبة إلى البقية و لا حاجة إلى الوضوء إذا كان فيها الجنابة و إن كان الأحوط مع كون أحدها الجنابة أن ينوى غسل الجنابة...»^۱.

[همان گونه که در جلسات قبل، اشاره شد] به نظر مرحوم سید (ره)، اگر شخص هنگامی که غسل می کند یکی از آن غسل ها را که واجب است نیت کند، اقوی این است که آن غسل [، همانند غسل جنابت] از همه غسل هایی که بر ذمه اش است، کفایت خواهد کرد، هر چند با اینکه غسل جنابت نیز در زمره غسل هایی است که بر ذمه شخص است، او غسل جنابت را نیت نکرده است، بلکه غسل واجب دیگری را نیت کرده است. البته در این صورت، غسلی که شخص انجام می دهد فقط نسبت به همان غسلی که نیت کرده است، امثال خواهد بود؛ هر چند که از همه اغسال کفایت خواهد کرد و مجزی خواهد بود.

به نظر مرحوم سید (ره)، در این صورت، غسلی که شخص انجام می دهد نسبت به آنچه نیت کرده است، امثال است [، یعنی هم امثال است و هم آدا است] و نسبت به بقیه غسل هایی که بر ذمه اش است [ولی شخص آنها را نیت نکرده است و از آنها غافل بود است، فقط] آدا است [، به این معنا که بقیه غسل هایی که بر ذمه مکلف بوده اند نیز اتیان شده اند و مکلف وظیفه اش را انجام داده است ولی غسل او نسبت به آنها امثال نیست چون امثال فقط نسبت به آنچه نیت شده است، صدق می کند]، منظور از آدا در مانحن فیه آدا در مقابل قضا نیست، در این صورت نیازی به وضو نیست [، یعنی اگر غسل جنابت در ضمن اغسال واجبه باشد و گفته شود که غسل غیر جنابتی از غسل جنابت نیز کفایت می کند، بعد از غسل، وضو لازم نیست، هر چند که غسل جنابت را نیت نکرده باشد]، هر چند که احتیاط [مستحب] این است که اگر یکی از اغسال واجبه غسل جنابت است [، یعنی غسل جنابت نیز در بین آن اغسال باشد] غسل جنابت را نیز نیت کند.

از کلام مرحوم سید (ره) فهمیده می شود که در رابطه با لزوم یا عدم لزوم وضو در فرض مذکور در مسأله مورد بحث، سه صورت قابل تصویر است؛

اول، اینکه شخص غسل جنابت را نیت کرده باشد، که در این صورت، وضو لازم نیست.

دوم، اینکه شخص غسل جنابت را نیت کرده است و غسلی که انجام می دهد از سایر اغسالی که بر ذمه اش است کفایت می کند که در این صورت نیز وضو لازم نیست.

سوم، اینکه شخص غسل واجب دیگری غیر از جنابت را نیت کرده است، لکن این غسل از سایر اغسال واجب [که غسل جنابت نیز در بین آن اغسال است] مجزی است که در این صورت نیز وضو واجب نیست.

۱. سید محمد کاظم، طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۳۱۴.

سؤال: اگر مکلف، برای غیر جنابت غسل کند، مثلاً برای مسّ میّت غسل کند و غسل جنابت نیز بر ذمه‌اش باشد و مبنا این باشد که غسلی که او [به نیت مسّ میّت] انجام می‌دهد از غسل جنابت نیز کفایت می‌کند، هر چند که در هنگام غسل کردن، غسل جنابت را نیت نکرده باشد، آیا واجب است که وضو نیز بگیرد یا وضو گرفتن واجب نیست؟

پاسخ: اگر مبنا این است که هر غسلی که شخص انجام می‌دهد بی‌نیاز از وضو است در این صورت، چون شخص برای مسّ میّت غسل کرده است، وضو لازم نیست، ولی اگر مبنا این است که هر غسلی بی‌نیاز از وضو نیست [و فقط غسل جنابت بی‌نیاز از وضو است] یا غسلی که شخص انجام می‌دهد غسل استحاضه متوسطه باشد که رافع حدث اصغر نمی‌باشد در این صورت، وضو واجب است زیرا غسل مسّ میّت یا غسل استحاضه و مثل این دو، هر چند که از غسل جنابت کفایت می‌کنند، لکن مقتضای صحیح زراعه که قبلاً به آن اشاره شد [عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَّارَةَ؛ قَالَ: «إِذَا اغْتَسَلْتَ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ أَجْزَاكَ غُسْلُكَ ذَلِكَ لِلْجَنَابَةِ وَالْحِجَامَةِ وَ عَرَفَةَ وَ النَّحْرَ وَ الْحَلْقَ وَ الذَّنْبَ وَ الزِّيَارَةَ، فَإِذَا اجْتَمَعَتْ عَلَيْكَ حُقُوقُ أَجْزَائِهَا عَنْكَ غُسْلٌ وَاحِدٌ» قَالَ: ثُمَّ قَالَ: «وَ كَذَلِكَ الْمَرْأَةُ يُجْزِيهَا غُسْلٌ وَاحِدٌ لِجَنَابَتِهَا وَ إِحْرَامِهَا وَ جُمُعَتِهَا وَ غُسْلِهَا مِنْ حَيْضِهَا وَ عِيْدِهَا»^۱] این است که انجام یک غسل از همه غسل‌هایی که بر ذمه مکلف است، کفایت می‌کند و مجزی است لذا وقتی شخص غسل مسّ میّت می‌کند لازم نیست که غسل دیگری برای جنابت انجام بدهد، بلکه همان غسل واحد کفایت می‌کند ولی این روایت بر اینکه غسل مسّ میّت به منزله غسل جنابت است، دلالت ندارد چون اگر غسل مسّ میّت به منزله غسل جنابت باشد تمام آثار مترتبه بر غسل جنابت که از جمله آنها، عدم وجوب وضو است بر غسل مسّ میّت نیز بار می‌شود چون بدل در حکم مبدل^۲ منه است، اما این روایت بر نازل منزله بودن غسل مسّ میّت از غسل جنابت دلالت ندارد بنابراین، چون غسل مسّ میّت نازل منزله غسل جنابت نیست همه آثار غسل جنابت بر آن بار نمی‌شود، بلکه تنها اثری که بر آن بار می‌شود این است که شخص بعد از غسل، جنب نیست و لذا غسل مسّ میّت فقط موجب سقوط امر به غسل جنابت است اما این گونه نیست که وضو نیز بر مکلف واجب نباشد، بنابراین واجب است که شخص بعد از غسل مسّ میّت وضو نیز بگیرد زیرا اخبار وارده^۳ که بر عدم لزوم وضو قبل و بعد از غسل جنابت دلالت دارند، به موردی که غسل جنابت یا آنچه که نازل منزله غسل جنابت است، اتیان شده باشد اختصاص دارد و بر عدم لزوم وضو قبل و بعد از غسلی که فقط مسقط^۴ امر به غسل جنابت است، دلالت ندارد بنابراین، بعد از غسل غیر جنابتی، وضو واجب است.

اما صحیح این است که همان گونه که مرحوم سید (ره) فرموده است، در این فرض نیز وضو واجب نیست و این عدم لزوم به خاطر اخبار نفی وضو قبل از غسل جنابت و بعد از غسل جنابت نیست [چون آن اخبار در رابطه با غسل جنابت می‌باشند]، بلکه به خاطر آن چیزی است که قبلاً به آن اشاره شد و آن، مقتضای آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ امْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ إِن كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا...»^۵ می‌باشد که حدث را به حدث اصغر و حدث اکبر تقسیم کرده است و فرموده است که وظیفه محدث به حدث اصغر، وضو گرفتن است و وظیفه محدث به حدث اکبر، غسل کردن است و چون در فرض مسأله، مکلف، محدث به حدث اکبر (جنابت) نیز می‌باشد، وظیفه‌اش غسل کردن است و وضو گرفتن، وظیفه‌اش نیست، یعنی درست است که شخص، غسلی که انجام داده است به نیت مسّ میّت بوده است، لکن چون غسل جنابت نیز در بین أغسالی که بر ذمه آن شخص بوده است، وجود داشته لذا این غسل جنابت نیز با انجام غسل مسّ میّت محقق شده

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۴۳، ص ۲۶۱، ح ۱.

۲. همان، باب ۳۴، ص ۲۴۶.

۳. «المائدة»: ۶.

می‌شود پس همان‌گونه که اگر شخص، غسل جنابت را انجام بدهد وضو لازم نیست اگر غسل جنابت در ضمن غسلی دیگر، مثل غسل مسّ میّت نیز محقق شود وضو لازم نیست، پس عدم وجوب وضو در فرض مذکور، مستند به این است که حکم به وجوب وضو، مقتضی ندارد.

«الحمد لله رب العالمین»